

Arheologia a dovedit existența omului pe teritoriul orașului din cele mai vechi timpuri, paleoliticul inferior. Arealul bucureștean era bogat în apă. Cele două mari râuri Dâmbovița și Colentina, împreună cu afluenții lor (Dâmbovicioara, Gârlița, Cociocul etc.), lacurile și bălțile (lui Dura/Cișmigiul, Icoanei, Adânc, Tei, Floreasca, Herăstrău, Fundeni etc.) și heleșteiele/iazuri cu pește, irigau și alimentau atât oamenii și animalele cât și țarini și ogoare. Dealurile și colinele pe care era situată așezarea asigurau o protecție împotriva inundațiilor, invadatorilor și răufăcătorilor.

Dacă Roma era așezată pe șapte coline cum pretinde legenda, oamenii locului au afirmat că și localitatea lor este cocoțată tot pe șapte dealuri, care de fapt erau în număr mai mare: Mitropoliei, Mihai Vodă, Radu Vodă, Spirii, Cotrocenilor, Șerban Vodă, Filaret, Piscului, Văcăreștilor, Ciurel, Sf. Ilie/ Gorgani etc. Prin sistematizarea și modernizarea orașului, unele dintre dealuri (coline) nu mai există astăzi.

Locuitorii așezați pe aceste meleaguri, în cele mai vechi timpuri se ocupau cu creșterea vitelor cu cultivarea primitivă a plantelor, vânătoarea și pescuitul. Cu timpul a apărut schimbul și așezarea a devenit târg ocazional, apoi periodic și permanent. Legende susțin că primii întemeietori au fost Negru Vodă, asimilat cu voievodul Radu I (cca. 1376- 1385) sub numele de Radu Negru, iar numele orașului este București care vine din termenul slav radosti - bucurie, de unde numele de Radu și de București - oraș al bucuriei.

Alt ctitor al orașului ar fi Mircea cel Bătrân, argumentul fiind că în biserica Sf. Anton din Piața Unirii se află două coloane care au fost luate din palatul lui Mircea cel Bătrân (1386- 1418). Altă legendă susține că așezarea poartă numele lui Bucur- București după etimologia altor localități din Câmpia Română care poartă numele eponimului Giulea - Giulești, Grozav - Grozăvești, Ploaie - Ploiești, Cârstea - Cârstienesti, Lupu - Lupești etc. Bucur era păstor, pescar, boier, negustor, fiu de domn etc. Creatorii personajului se sprijineau pe argumentul că pe colina Radu Vodă exista bisericuța Bucur ridicată de cel care a dat numele așezării.

Dar aceasta fusese ridicată abia în sec. XVIII, probabil în 1743. Cel care a scris despre Bucur a fost consulul englez Wilkinson care a publicat în 1820 la Londra o lucrare despre Principatele Române. În țară profesorul Iosif Genilie de la Sf. Sava a publicat în 1835 Geografia sa cu caractere chirilice, în care amintește de biserica Bucur. Turcii, să nu rămână mai prejos, ca stăpâni și protectori Țărilor Române au pretins că orașul este numit după un otoman sau arab. Călătorul Evlia Celebi venit în țară cu armata de ocupație în anul 1659 susținea că denumirea orașului de reședință al vlahilor provine de la numele lui Abu Kariș din tribul Beni Kuraiș deci Bukriș - București. Secretarul elvețian F. J. Sulzer (al domnitorului Alexandru Ipsilanti - 1774-1782, 1796-1797), credea că numele vine de la bucurie, a te bucura, iar o carte publicată la Viena afirma că se trage de la pădurile de fag din împrejurimi (Bucovie, arbore după care a fost denumită Bucovina, răpită de austrieci din trupul Moldovei).

Denumirea localității poate avea o dublă semnificație sau sens: la singular București - orașul lui Bucur, la plural Bucureștii se referă la arealul destul de cuprinzător al râurilor Dâmbovița și Colentina cu afluenții lor, în care au existat începând din sec. XV nu mai puțin de 41 de sate între care erau terenuri cultivate cu cereale, pomi fructiferi, vii, fânețe (din sfârșitul sec. XV porumbiști - porumbul fiind introdus de Șerban Cantacuzino). Locuitorii, inițial păstori, deșteleniseră terenul și au apărut loturile însămânțate, lanurile. Denumirea Capitalei României nu este unică. Pe teritoriul României au existat și încă există localități cu această denumire în vechile Țări Românești (Muntenia, Moldova, Transilvania) în județele Vâlcea, Teleorman, Brăila, Galați, Hunedoara etc. Buhuși se numea înainte vreme București.

Cel mai vechi document care s-a păstrat și menționează numele București este hrisovul emis de cancelaria domnească a lui Vlad Țepeș la 20 septembrie 1459. Actul confirmă proprietatea pământurilor a trei beneficiari, proprietari din Oltenia, precum și scutirea dărilor (birurilor) în natură către domnie a acestora. Hrisovul este scris cu caractere chirilice în limba slavonă, limba oficială a cancelariei muntene cu redactare medio-bulgară. Formula de încheiere este: Scris în septembrie 20 în cetatea București în anul 6968 (1459). Deși nu este sigură informația, este posibil să fi fost emis un act anterior celui al lui Vlad Țepeș. Unii istorici afirmă că de la Mircea cel Bătrân rămas un hrisov dat în cetatea noastră București (in arce nostra Bukurest) la 20 iulie (1400?). Întrucât nu s-a păstrat documentul original ci numai două copii în limba latină, una redactată la Argeș, cealaltă la București, nu se poate pune temei pe autenticitatea actului, chiar dacă ar confirma existența orașului cu șase decenii înainte. Bucureștiul a fost numit în unele hrisoave Cetatea Dâmbovița, Castelul Dâmbovița, Dâmbovița. Diferitele acte localizau fortăreața în două zone diferite.

S-a stabilit că erau două localități distincte și s-a identificat cronologia și topografia. În toamna anului 1368, în timpul conflictului româno-maghiar, oștirea transilvană condusă de voievodul Nicolae Lackfi (1367-1368) a fost învinsă de Dragomir, pârcașul Cetății Dâmbovița, iar voievodul a fost ucis în luptă (17 nov. 1368). Câțiva ani mai târziu în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1386-1418) turcii l-au numit domn pe Vlad I (1396-1397) poreclit Uzurpatorul. Acesta a fost asediat ad castrum Dombovicha de Știber, voievodul Transilvaniei, luat prizonier cu toată familia și dus în Ardeal, găzduit ca un ostatic de valoare, pretendent la tronul muntean. Vama Dâmbovița de la cetate

era amintită din sec. XIV între Rucăr și Târgoviște. Mircea acordase privilegiile comerciale negustorilor brașoveni care plăteau vama către Țara Românească, la Dâmbovița, Rucăr și Bran. Castelul și vama aveau garnizoana munteană. Mihail, fiul lui Mircea, asociat la tron se intitula în iulie 1418 Domn al Țării Românești și acorda privilegiile brașovenilor.

Vlad Țepeș scria brașovenilor în iunie 1458, de la apa Dâmboviței (iuxta fluvium aque Domboviche). Probabil cetatea a fost construită după această dată, în 1458-1459, dovada că în septembrie 1459 a dat actul din cetatea București. Pentru actele interne Vlad folosea limba și grafia slavonă, iar pentru străini folosea limba latină. Ștefan cel Mare a invadat de două ori Țara Românească, spre a înscăuna Domn aliat, favorabil politicii sale împotriva otomanilor. Cronica de la Bistrița descrie atacul moldovenilor asupra lui Radu cel Frumos în 1473/6981.

După lupta de câteva zile, Radu a fugit cu oștenii săi sâmbătă 20 nov. La cetatea de scaun așa numita Dombovița (București). Deci intrase în conștiința contemporanilor ca cetate de scaun. În anul 1473 Ștefan a distrus Crăciuna și a ars Dâmbovița. În anul 1476 Ștefan a asediat iar Bucureștii. În cronica austriacă, un combatant austriac contemporan participant la lupte a descris lungul atac de la Stinedera, cetatea Dâmboviței/ Bucureștiul. Iorga care a susținut permanent că cetatea Dâmbovița era Bucureștiul explică denumirea din limba greacă Xtin Edran adică reședință, locul de scaun al țării. Presupunerea că cetatea Dâmbovița era la Cetățenii din Vale, nu a întrunit adeziunile istoricilor.

În concluzie se pare că cetatea Bucureștilor a fost ridicată între iunie 1458 și septembrie 1459. Nu se știe dacă cetatea era o fortăreață militară sau oraș de reședință temporară, devenită ulterior permanentă. Cert este că în a doua domnie a lui Vlad Țepeș care a durat șase ani și trei luni, patru ani Domnul a stat la București și restul la Târgoviște. Desigur invazia otomană din 1462 a afectat și noua așezare devenită centru economic și reședință domnească. Și fratele lui Vlad, Radu cel Frumos a avut reședința la București. Din cele 25 de hrisoave emise de cancelaria sa, 18 sunt redactate în București. În anul 1476 iunie, Laiotă Basarab scria brașovenilor numindu-și reședința Castrum nostro Novo (noua noastră cetate). Probabil construisese sau recondiționase construcțiile anterioare, făcute de Domnii precedenți (Radu cel Frumos, Basarab Bătrânul - Laiotă, Basarab Tânărul-Țepeluș).

În octombrie 1465 Radu cel Frumos (trei domnii între 1462 și 1474) a emis un hrisov din Cetatea de Scaun București, dovadă că așezarea devenise reședință voievodală. Domnii din secolul XVI (Vlad Vintilă de la Slatina, Radu Paisie, Mircea Ciobanul, Petru cel Tânăr) au preferat Bucureștiul, Târgoviștei. Mircea Ciobanul (trei domnii între 1545 și 1559) a împrejmuit orașul cu trunchiuri mari de stejar prinse cu lungi cuie. Așezarea avea și o fortificație și o delimitare a suprafeței urbane pe

care erau construite case și prăvălii. Tot el a construit biserica domnească de la Curtea Veche. A construit noul palat domnesc sau l-a refăcut pe cel vechi. Castelul bucureștean era ridicat din piatră (arx lapidae) probabil turn de apărare al palatului domnesc.

În mai 1563 este amintit județul orașului București. Necula al lui Bobanea ajutat de cei 12 pângari ai săi. Este prima mențiune a conducerii administrative a orașului și cel mai vechi dregător orășenesc bucureștean cunoscut. A doua domnie a lui Mircea Ciobanul se terminase prin mazilirea sa în martie 1554, prilej cu care otomanii au ucis numeroși boieri ai fostului domn, au predat orașul dându-l pradă flăcărilor. A fost una din numeroasele devastări cu incendii și jafuri provocate de armatele de ocupație, de obicei turcești. Alexandru al II-lea Mircea (poreclit oaie seacă deoarece pusese bir pe oile sterpe) a părăsit palatul domnesc de la Curtea Veche și și-a edificat altul pe dealul Radu Vodă. Aici și-a ridicat ctitoria sa în 1577 Mănăstirea Sfânta Troiță, ca ispașă pentru uciderea numeroșilor boieri potrivnici, construită pe malul drept al Dâmboviței din jos de București. Mănăstirea avea atribuția de sfântă, mare dumnezeiască Mitropolie. Peste nici două decenii la 15 august (de sfânta Maria) orașul a fost ocupat de turci în urma bătăliei de la Călugăreni din 13 august și mănăstirea devenit fortăreața lui Sinan Pașa. prevăzută cu băști (bastioane).

Revenirea lui Mihai Viteazul în octombrie, a determinat pe otomani să arunce în aer mănăstirea care a ars din temelie până în cuiburi (ale păsărilor). A fost refăcută de Radu Mihnea și astăzi îi poartă numele (și mănăstirea Radu vodă și dealul). Tot Alexandru al II-lea a alimentat Bucureștiul cu apă prin oline, organizând casa de apă și vistieria apelor. Tot în timpul său au fost menționate băile publice bucureștene (probabil după model otoman). Cronicarul polon Martin Cromer (1512-1589) numea Bucureștiul prima cetate (arx primaria). Orașul mai era numit Minunatul scaun al Bucureștilor, Minunata Cetate de Scaun, Marea Cetate a Bucureștilor. Epopeea de libertate a eroului martir Mihai Viteazul s-a sfârșit prin asasinarea sa în august 1601. Bucureștiul fusese crunt încercat în cele două devastări ale oștirilor turco-tătare din 1595 și 1598. A urmat perioada marilor reconstrucții ale țării din timpul lui Matei Basarab (1632-1654).

Marele ctitor muntean a construit și reconstruit o mulțime de edificii laice și ecleziastice, atât în țară cât și în București - Curtea Veche, mănăstirile Plumbuita, Sfintii Apostoli, Bărăția, Biserica Sfânta Vineri, Complexul Arhitectural Colțea, Casa Preda Brâncoveanu - unde în 1655 în timpul revoltei seimenilor fusese ucis Papa/Pavel Brâncoveanu tatăl domnului Constantin și probabil mănăstirea Sărindar (azi dispărută), Biserica Bălăceanu (de jurământ). La sfârșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII în timpul Domnului Șerban Cantacuzino (1678-1688) și Constantin Brâncoveanu (1688- 1714) orașul a avut o dezvoltare impetuoasă. Au apărut meșteșuguri noi care au dat numele ulițelor, bisericilor chiar ale mahalalelor: zlătari (aurari), zăbunari, căldărari, săpunari. Au apărut breslele, corporații meșteșugărești (isnafuri, ghilde). Prima breaslă a fost a bărbierilor (oct. 1668). Pe la mijlocul secolului XVII un călător turc amintea de peste 1.000 de prăvălii și dughene.

S-a structurat orașul pe Târgul din Lăuntru pentru mărfuri bucureștene și Târgul din Afară pentru cele rurale (amândouă în 1698), apoi Târgul Cucului. După vremurile de relativă liniște și prosperitate ale Domnilor secolului XVII Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, au urmat domniile greco-bizantine ale fanarioților care au durat peste un secol (1711/1716- 1821). Cu toată împovărarea fiscală, au fost Domni care au dat și reforme care au încercat modernizarea societății: Constantin Mavrocordat, 6 domnii în Muntenia (1730-1763) și patru în Moldova (1733-1769); Alexandru Ipsilanti (1774-1782, 1796-1797). Primul a desființat în 1746 rumânia (dependența personală a țăranilor munteni). Al doilea a promulgat în 1780 Culegerea de legi Prăvilniceasca Condică, urmată în 1818 de Legiuirea Caragea.

Cultura grecească a fost amplificată în Țările Române de pleiada de dascăli greci aduși de fanarioți. Populația orașului a crescut în perioadele de liniște. Călătorul bulgar Baksici/Baksic aprecia prin 1640 numărul caselor din București 12.000 cu mai mult de 100.000 de locuitori (alți contemporani

avansau cifra de 30.000). Peste 2,3 decenii otomanul Evlia Celebi preciza același număr de 12.000 de case. Paul de Alep pe la mijlocul secolului XVII scria că sunt 6.000 de case. Secretarul lui Constantin Brâncoveanu, ne informa că erau 50.000 de locuitori în București. Eruditul Nicolae Lazăr în cartea sa despre Țara Românească (1789) afirma că Bucureștiul are 88.000 de locuitori în aceeași vreme cu afirmația austriacă precum că Buda și Pesta au 50.000 de locuitori. În timpul răscoalei lui Tudor Vladimirescu orașul avea cca. 100.000 de locuitori. Cifre certe din vremea lui Cuza afirmă că în 1860 orașul avea 120.000 de locuitori.

După Primul Război Mondial populația a crescut vertiginos. În 1927 erau peste 470.000 de locuitori în București. În 1930, recensământul a evidențiat 630.000 de locuitori; în 1936 - 786.000; în 1941 - 992.000. După al Doilea Război Mondial în 1948 avea peste 1.000.000 de locuitori. Recensământul din 1956 - 1.237.000 iar în 1964 avea 1.372.000. Revenind la Bucureștiul din secolele XVII-XVIII și dezvoltarea ulterioară a orașului trebuie să amintesc că necesitatea organizării multiplelor necesități ale unei colectivități numeroase, a creat instituțiile urbane și edilitare care rezolvau complexe probleme ivite. Locurile de acces în oraș erau așa numitele străji sau bariere. În timpul ocupației rusești și a Regulamentului Organic (1828-1834) erau în număr de zece: Podul Mogoșoaiei, Ulița Fierăstrăului (astăzi Calea Dorobanților), Târgul de Afară (la sfârșitul primăverii), Drumul Pantelimonului, Drumul Dudeștilor și Vitanului spre Silistra, Ulița Dobrotesii, Podul Șerban Vodă, Podul Caliței (Calea Rahovei), Podul de pământ (Calea Plevnei), Drumul Târgoviștei (Calea Griviței). Ulterior, extinzându-se suprafața orașului și căile de acces, numărul barierelor s-a mărit. Au apărut altele noi: Dealul Spirii, Iancului, Cărămidari, Bariera Nouă etc. Arterele de comunicare și deplasare ale orașului erau ulițele.

Centrul urbei era Curtea Domnească. De la porțile ei porneau ulițele care duceau la instituțiile administrative, politice, militare (Vornicia Obștirilor înființată de Alexandru Ipsilanti cu atribuții edilitare: repararea și înnoirea pavajelor cu bârne de stejar, iluminatul public cu păcură, vornicia, cazarmile etc.). altele duceau la porțile orașului de unde porneau drumurile spre alte localități, mănăstiri, reședințe domnești, spre Dunăre, Ardeal, Moldova etc. Ulițele purtau diferite nume după importanța lor, edificiile construite, situare, meșteșuguri etc: ulița cea domnească, ulița de sus, ulița mare, a turcilor, a bisericii Ghiormei (dregător ucis de seimeni în 1655), a zlătarilor, bărbierilor etc. Cu timpul arterele importante au fost podite (s-au construit pe ele pavaje de scânduri de stejar, așezat deasupra prafului din vară sau noroaielor din timpul rece).

Ulițele au devenit poduri. Cele mai importante erau Podul Mogoșoaiei (în anul 1692 Constantin Brâncoveanu a deschis printre țarini, livezi, vii și porumbiști un nou drum care lega reședința sa bucureșteană de palatul său de la Mogoșoaia; devenită artera principală de comunicație și-a schimbat denumirea în 1878 după Războiul de Independență al României când a devenit Calea Victoriei pe care au trecut victorioasele trupe române), Șerban Vodă (Podul Beilicului - beilic hanul unde erau cazați oficialii turci veniți în țară și gărzile lor). Podul Târgului de Afară (Calea Moșilor), Podul Caliței/Calicilor (Calea Craiovei), Podul de Pământ (Calea Rahovei singurul fără pod făcut din pământ, pietriș, moloz tasat), Podul cel Mare (Șerban Vodă). În anul 1824 Casa Podurilor a hotărât pavarea arterelor principale cu piatră și a încheiat contract cu arhitectonii Freywald și Hartl pentru 12 ani să realizeze pavarea a patru mari poduri după meșteșugul ingineresc. Între 1829-1834 au fost pavate cu piatră 13 străzi principale iar între 1835-1837 au fost pavate străzi pe o suprafață de peste 16.000 stânjeni pătrați (stânjen - unitate de măsură a lungimii înainte de introducerea sistemului metric, cu lungime variabilă între 1,96-2,23 metri).

La 15 ianuarie 1831 a fost înființat Sfatul orașenesc al orașului București format din 8 dregători (mădulari) cu funcții administrative. Marginile orașului aveau aproape 10.000 de stânjeni. S-au hotărât cele cinci culori (văpșele) care vor diferenția plășile orașului (albastru, galben, negru, roșu, verde). Fiecare plasă va fi condusă de un comisar în subordinea căruia se afla corpul de pază, sacagii (sacalele erau butoaie pentru apă suspendate pe roți pentru a se deplasa, care luau apă din

Dâmbovița de la Vadul Sacagiilor acum o extremitate a Căii Victoria), tulumbagii/pompierii, săpătorii. S-a hotărât construirea a 50 de cișmele subordonate Casei fântânilor. În 1779 Domnul Alexandru Ipsilanti, marele gospodar al Munteniei fanariote a realizat primele cișmele din București, cu apă adusă pe conducte de olane de la Crețulești, restul apei adusă cu sacale din Dâmbovița. În 1839 numai 14 cișmele erau alimentate cu apă din Crevedia.

În 23 martie 1847 a izbucnit cel mai devastator incendiu din istoria Bucureștiului care a distrus peste 2.000 de case în centrul orașului, partea cea mai populată și cea mai bogată cum declara Domnul Bibescu (1842- 1848). Peste câteva luni, în septembrie 1847 în cadrul unei ceremonii la care a participat mulțimea de bucureșteni s-au inaugurat lucrările de aprovizionare cu apă a orașului. Bineînțeles lucrările au trenat și abia în anul 1875 se vor termina. Bucureștiul a fost un oraș încercat. După multele invazii străine, lupte, asasinat și revolte interne prilejuite de schimbarea Domnilor, interese de clasă sau de castă/partid, de sărăcirea unei populații supuse unor biruri nemiloase, orașul a fost bătuit de cutremure, incendii, inundații, molime. Nici acum nu o duce prea bine.

Viorel Gh. Speteanu

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*